

Селанә эдл-ахун цаарандк делгрлтин төлә

Мана орн-нутгин селанә эдл-ахун делгрлтд, түүнәс гаргьгддг эдл-уушиг элвджүллгьнд, Коммунистическ партъ тасрхан уга ниһән ик килмджтә оньган өгнә. Төр учрта. Күн болгьна тоод селанә эдл-ахугьас авгддг эдл-уш гаргьлгьар шидри джилмүдин эргцд Америкин Соединенн Штатсиг күцлгьн — өдгә цагт мана орн-нутгт делгү кевәр күцәгддж йовх төр болджана.

Селанә эдл-ахуг делгрүлдж өбдлүллгьәр, түүнәс авгддг эдл-уушиг элвджүллгьәр цуг орн-нутгармдн делгүдән, төгәлнэгдән, күч авч кегддж йовх ноолдан өдгә цагт цуг оли әмтнә ноолдан хүврв.

Гүджрмг ик чинртә эн төриг сәәнәр күцәхин эркд, селанә эдл-ахуг хурдар өбдлүхин эркд, өнгьрсн цөөнк джилмүдин эргцд Коммунистическ партъ ик көдлмш делгрүлв. Селанә эдл-ахуг өбдлүлхин туск төрмүд өнгьрсн джилмүдин эргцд, КПСС-н ЦК-н кесг оли Пленумсд күүндгдв, тер Пленумсин шиидврмүд, Коммунистическ партин болн Советск правительствин тасрхан угагьар өгчәх зааврмуднь селанә эдл-ахун көдләчирин гарт, эврәннь күндтә төрмүдән күцәлгьнднь, күчтә гидг программнь болв.

Коммунистическ партин болн Советск правительствин килмджин нилчәр, селанә эдл-аху, тәрәнә халхар болв чигн, мал өсклгьнә халхар чигн, альк халхарнь болв чигн, ясрхнь, өсдж, өбдлснь мел ил лавта. Колхозмуд болн совхозмуд урдкар болхла батрв, эднә орунь кесг холван өсв. Гарутагьар көдлджәх колхозмудин болн совхозмудин тонь джил ирвәс цөбрәд, багьрад йовна.

Мана республик—селанә эдл-аху делгрүлгч, тер дотр нег үлү мал өскгч республик. Сүл цөөнк джилмүдин эргцд республикд малин то, хөбнә болв чигн, бод малин чигн то зөвәр өскгдв, колхозмуд болн совхозмуд күч авч ясрцхав. Республикд туургсн нертә, Западн района «Пролетарская победа» колхоз, Сарпинск района «Гигант» колхоз, төгсдж йовх эдл-ахун эн джилин кирцнэгьү дигәр болхла, эн колхозмуд 1959 джилиг кесг сай орутагьар төгсәхнь ил медгдджәнә.

1959 джилин эргцд мана республикин селанә эдл-ахун көдләчир урдк кевәрн бас ик гүджрмг кевәр көдлцхәв. Селанә эдл-ахугьас авгддг эдл-уушиг государствд орулдж өглгьәр, хулдлгьар, урдаснь темдгддж, диглдж авсн зурагьан мана республик болзгаснь урд күцәчкв. Мах хулдлгьна зурагьан — 134 процент, үсәр — 117 процент, ноосар — 102 процент.

Республикин колхозмудт болн совхозмудт сәәнәр көдллгьнднь, селанә эдл-ахугьас авгддг эдл-уушиг улм элвджүллгьнднь мел кергтә тоот цуг эв-аргьнь бәәнә.

Коммунистическ партин болн Советск правительствин килмджин нилчәр мана республик тасрхан угагьар дөн-нөкд авна. Эн дөн-нөкд оли зүсн халхар ирнә.

Өнгьрсн ганцхи гурвхи джилин эргцд мана республикин совхозмуд, 2000 шаху транормуд, 400 комбайнмуд, 1600 автомашид болн нань чигн кесг оли газр малтдг болн селанә эдл-ахун техник авцхав.

Коммунистическ партиннь килмджд үнн гол зүркнәсн хансн мана республикин күч-көлсчир күчн-чидлән, эв-аргьан, цогц-әмән әрвлл уга көдлдж йовцхана. Социалистическ дөрлдән рес-

публикин колхозмуд болн совхозмуд дунд бас урдк кевәрн, күч авч делгрдж йовна. Эн дөрлдән нег үлү КПСС-н ЦК-н декабрьск Пленумин өмнк цагла урдк-урдкасн улм өбдлдж делгрв.

Республикин күч - көлсчир КПСС-н ЦК-н Пленумиг күч-көлснә шин диилврмүдәр тосджацхана.

Өдгә цагт республикин колхозмуд болн совхозмуд үвләс малан менд, гару угагьар авч гарлгьар, хаврар тәрә тәрлгьнд белддж, селанә эдл-ахун зер-зевән яслгьар, тәрәнә эк белдлгьәр, малин төл авлгьнд белдвр келгьәр—цуг эн тоот ик кергтә, ик чинртә көдлмшст ицгтә оньган өгч лавта гүджрмг көдлмш кедж йовцхана.

Ода хурагдджах КПСС-н ЦК-н Пленум селанә эдл-ахун цаарандк делгрлтин тускар энүнәс авгддг эдл-уушин тоогьинь икдүлхин тускар күр-күүндвр кехмн.

Эрк биш күцәгдх зөвтә оли ик төрмүд мана республикин колхозмудин болн совхозмудин өмн бас тәвгдджәнә.

1959 джил — долан джилә алдр зуран түрүнк джилиннь далгьврмудинь лавта кевәр күцәлгьнә төлә делгрүлгдсн күчтә, гүджрмг ноолдана джил болв. Кесн, күцәсн тоот оли.

Болв зуг, иргч, 1960 джилд — долан джилә алдр зуран хойрдгч джилд, цуг мана орн-нутгин өмн, тедү мет мана республикин өмн, урдкасн улм ик чинртә, улм ик бахмджта, оли әмтнә седкл-уха байрлулгч төрмүд тәвгдджәнә.

Мана республикин колхозмуд болн совхозмуд иргч джилд гүртмәрнь тоолхла цуг тәрсн газрасн 12 сай 209 миньгьн пуд буудя хурадж авцхах зөвтә. Мах гаргьлгьн 21 миньгьн 800 тонн күрхмн, үсн 17 миньгьн 800 тонн, нөсн 89 миньгьн центнер, өндгн 11 сай 300 миньгьн то, наракульск хүрсхс 105 миньгьн то күрхмн. Эдү мет бод малин чигн, хөбнә чигн, шовудин чигн, гахан чигн то, эн тоот цугьарн бер тегш делгүдән өскгдхмн.

1960 джилд республикин селанә эдл-аху цааранднь улм делгрүллгьнд 78 сай 625 миньгьн арслнь государств гаргьдж өгчәнә. Теегт шишлнь ус элвджүллгьнә төр күцәлгьнд 15 сай 700 миньгьн арслнь гаргьгдхмн, 5 сай 265 миньгьн арслнь гуйрбуудя орулдж авлгьна пунктс тосхлгьнд темдгдджәнә.

Селанә эдл-ахун производствиг делгрүллгьнәс иштәгьәр, цаарандан эн улм күч өсхинь тоолхла, республикин колхозмудин мөнөгнә орунь 294 сай арслнь күрч өсхмн.

Иргч джилд селанә эдл-аху техникәр агслгьн, күнд көдлмшт маши орулдж көдлүллгьн — эн тоот төрмүд эрнн биш күцәгдх зөвтә эрнн чинртә төрмүд болдж тәвгдджәнә.

Республикин селанә эдл-аху цуг оли зүсн халхарнь өбдлүллгьн, мана колхозмудин болн совхозмудин көдлмшиг күүнд үзгдм, медгдм кевәр ясрулдж сәәрүллгьн — цуг партийн болн советск организацсин, селанә эдл-ахун цуг көдләчирин эрнн төр мөн.

КПСС-н XXI хургин тууджлгч шиидврмүдәр омгшрсн мана республикин күч-көлсчир, эврәннь күчн-чидлән әрвлл уга шунмгьа гүджрмг ик ноолда делгрүлдж, селанә эдл-ахуг өбдлүлдж өсклгьәр, түүнәс гаргьгддг эдл-уушиг цааранднь улм индүллгьәр, республикин өмн тәвгдджәх эрнн чинртә төрмүдиг нертә кевәр күцәцхәхнь мел лавта гидж ицдм болджана.